

POSTANOWIENIE

Dnia 17 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania B. W.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Lublinie

o rekompensatę z tytułu pracy w szczególnych warunkach i wysokość emerytury,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 17 października 2024 r.,

zażalenia odwołującej się na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie

z dnia 10 października 2023 r., sygn. akt III AUa 179/22, WSC U 95/23,

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie wyrokiem z dnia 14 kwietnia 2020 r. oddalił apelację wniesioną przez ubezpieczoną B. W. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie z dnia 15 grudnia 2019 r., oddalającego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Lublinie z dnia 17 listopada 2020 r. w przedmiocie rekompensaty z tytułu wykonywania pracy w szczególnych warunkach.

Pełnomocnik ubezpieczonej wniósł skargę kasacyjną od tego wyroku, oznaczając w niej wartość przedmiotu zaskarżenia w kwocie 136.119,80 zł.

Sąd Apelacyjny uznał jednak, że skarga ta podlega odrzuceniu jako niedopuszczalna. Sąd ten przypomniał, że zgodnie z art. 398² § 1 k.p.c. skarga

kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych, a w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych - niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Jednakże w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia skarga kasacyjna przysługuje także w sprawach o odszkodowanie z tytułu wyrządzenia szkody przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem.

Odnosząc tę regulację do przedmiotu rozstrzygnięcia w sprawie, w której została wniesiona skarga kasacyjna, Sąd drugiej instancji stwierdził, że sprawa ta ma charakter majątkowy, bowiem przedmiotem rozpoznania w niej jest prawo do rekompensaty z tytułu pracy w szczególnych warunkach. Dopuszczalność skargi kasacyjnej zależy więc od wartości przedmiotu zaskarżenia. Sąd ten zauważył także, że pełnomocnik ubezpieczonej w piśmie procesowym z dnia 22 marca 2022 r., nadesłanym w związku z wezwaniem do oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia, oznaczył wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 136.119,80 zł, wnosząc jednocześnie, w przypadku powzięcia przez Sąd wątpliwości co do wartości przedmiotu zaskarżenia, o zwrócenie się do organu rentowego w celu sprawdzenia wartości przedmiotu zaskarżenia, a w szczególności wyliczenia różnicy między wysokością emerytury pobieranej przez ubezpieczoną bez rekompensaty a wysokością emerytury z uwzględnieniem rekompensaty. W kolejnym piśmie procesowym, sporządzonym w dniu 28 sierpnia 2023 r., nadesłanym w związku z wezwaniem do uzupełnienia braków formalnych skargi kasacyjnej przez oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia, pełnomocnik ubezpieczonej wartość przedmiotu zaskarżenia ponownie określił na kwotę 136.119,80 zł, zaokrąglając ją do kwoty 136.120 zł.

W tej sytuacji Sąd Apelacyjny, mając na uwadze wysokość pobieranego przez ubezpieczoną świadczenia emerytalnego i okoliczność, że rekompensata stanowi dodatek do emerytury, postanowieniem z dnia 6 września 2023 r. postanowił sprawdzić wartość przedmiotu zaskarżenia i zarządził w tym celu

dochodzenie. Organ rentowy, któremu doręczono odpis pisma procesowego pełnomocnika ubezpieczonej z dnia 28 sierpnia 2023 r., został zobowiązany do ustosunkowania się do oznaczonej w tym piśmie wartości przedmiotu zaskarżenia. W piśmie procesowym, złożonym w dniu 25 września 2023 r., organ rentowy określił wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 5.962,20 zł. Poniósł przy tym, że kwotę tę stanowi różnica między kwotą emerytury ubezpieczonej z rekompensatą a emeryturą bez rekompensaty w stosunku rocznym.

Sąd Apelacyjny podkreślił w związku z tym, że kwota ta nie przekracza ustawowego progu, od którego zależy dopuszczalność skargi kasacyjnej. Przepis art. 398⁶ § 2 k.p.c. stanowi zaś, że sąd drugiej instancji odrzuca skargę kasacyjną wniesioną po upływie terminu, skargę niespełniającą wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 k.p.c., nieopłaconą oraz skargę, której braków nie usunięto w terminie lub z innych przyczyn niedopuszczalną. Z tych względów wniesiona przez ubezpieczoną skarga kasacyjna podlegała odrzuceniu jako niedopuszczalna.

Ubezpieczona B. W. wniosła do Sądu Najwyższego zażalenie na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 10 października 2023 r. z wnioskiem o objęcie kontrolą niezaskarżalnego w drodze zażalenia rozstrzygnięcia zawartego w postanowieniu z dnia 9 października 2023 r., mającego wpływ na rozstrzygnięcie sprawy i zmianę tego postanowienia.

Żaląca się zarzuciła zaskarżonemu postanowieniu naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. polegające na bezkrytycznym przyjęciu przez Sąd Apelacyjny, że prawidłową wartością przedmiotu zaskarżenia w niniejszej sprawie jest wartość wskazana przez organ rentowy i w konsekwencji błędne ustalenie, że istnieją podstawy do odrzucenia skargi kasacyjnej z przyczyn określonych w art. 398² § 1 k.p.c. w sytuacji, gdy z uwagi na niezaskarżalność postanowienia z dnia 9 października 2023 r. brak jest możliwości weryfikacji prawidłowości wyliczeń organu rentowego.

Skarżąca wniosła o objęcie kontrolą rozstrzygnięcia zawartego w postanowieniu z dnia 9 października 2023 r. z uwagi na to, że wymienione postanowienie nie podlega zaskarżeniu w drodze zażalenia, a miało wpływ na rozstrzygnięcie sprawy i jego zmianę przez przyjęcie wartości przedmiotu zaskarżenia zgodnie z wyliczeniami wskazanymi w piśmie pełnomocnika

ubezpieczonej z dnia 28 sierpnia 2023 r. a także o uchylenie postanowienia z dnia 10 października 2023 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpoznawane w niniejszym postępowaniu zażalenie jest uzasadnione o tyle, że na podstawie dostępnych dotychczas danych faktycznie nie można zweryfikować ustalonej przez Sąd Apelacyjny wartości przedmiotu zaskarżenia.

Wstępnie Sąd Najwyższy zauważa, że przedmiotem rozstrzygnięcia w sprawie jest dochodzona przez żalącą się rekompensata z tytułu pracy w szczególnych warunkach, a konkretnie rekompensata za utratę możliwości nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach (art. 21 i nast. ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych). Sąd Najwyższy konsekwentnie stoi zaś na stanowisku, że w sprawach takich jak ta wartość przedmiotu zaskarżenia ustala się jako różnicę wysokości emerytury z rekompensatą i bez rekompensaty. Inaczej rzecz ujmując, skarga kasacyjna w sprawie o rekompensatę za utratę możliwości nabycia prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach jest dopuszczalna, jeżeli 12-krotność różnicy wysokości emerytury obliczonej z rekompensatą oraz bez rekompensaty jest co najmniej równa kwocie 10.000 zł lub kwotę tę przekracza (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 lipca 2020 r., II UZ 11/20, LEX nr 3151557; z dnia 15 lipca 2020 r., II UZ 5/20, LEX nr 3151533; z dnia 12 stycznia 2022 r., I UZ 19/21, LEX nr 3290800; z dnia 9 marca 2022 r., I UZ 47/21, LEX nr 3362569; z dnia 17 maja 2022 r., I UZ 5/22, LEX nr 3388410; z dnia 16 listopada 2022 r., III UZ 25/22, LEX nr 3521209; z dnia 23 listopada 2022 r., II UZ 41/22, LEX nr 3549633 oraz z dnia 14 grudnia 2023 r., I UZ 12/23, LEX nr 3643842). Sprawa o rekompensatę nie jest natomiast z całą pewnością sprawą o kapitał początkowy (jego wartość), tylko o „odszkodowanie” zwiększające wysokość emerytury ze względu na wartość liczoną podobnie do kapitału początkowego, co uzasadnia stwierdzenie, że o dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje różnica w wysokości emerytury a nie wartość rekompensaty (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2019 r., I UZ 4/19, OSNP 2020 nr 2, poz. 21).

Zgodnie z utrwalonym orzecnictwem Sądu Najwyższego badanie wartości przedmiotu zaskarżenia podanej w skardze kasacyjnej ma z kolei na celu sprawdzenie, czy skarga kasacyjna jest dopuszczalna ze względu na minimalną wartość zaskarżenia wymaganą od skargi kasacyjnej przez art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c. i nie może być utożsamiane ze sprawdzeniem wartości przedmiotu sporu, o którym stanowią art. 25 k.p.c. i art. 26 k.p.c. O ile bowiem przepisy te wyrażają potrzebę ustabilizowania w postępowaniu cywilnym wartości przedmiotu sporu na potrzeby określenia właściwości rzeczowej sądu i wysokości należnych opłat sądowych, o tyle - gdy chodzi o określenie wartości przedmiotu zaskarżenia na użytek ustalenia dopuszczalności skargi kasacyjnej - potrzeba taka nie występuje, ważne jest natomiast, by rozpoznaniu przez Sąd Najwyższy podlegały jedynie te skargi kasacyjne, których dopuszczalność przewidują przepisy procesowe, a nie niewłaściwe określenie wartości przedmiotu sporu przez stronę na wcześniejszym etapie postępowania sądowego. W rezultacie, nawet brak sprawdzenia wartości przedmiotu zaskarżenia podanej w apelacji nie eliminuje możliwości weryfikacji prawidłowości podanej wartości przedmiotu zaskarżenia w skardze kasacyjnej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 września 2013 r., II UZ 45/13, LEX nr 1375203; z dnia 6 marca 2018 r., II UZ 119/17, LEX nr 2456371; z dnia 11 maja 2022 r., II UZ 18/21, LEX nr 3435878). Należy przy tym pamiętać, że sąd drugiej instancji nie tylko jest uprawniony, lecz wręcz zobowiązany do sprawdzenia - w razie wątpliwości - wskazanej w skardze wartości przedmiotu zaskarżenia. Uprawnienie sądu obejmuje nie tylko skontrolowanie danych składających się na tę wartość, lecz także sposobu jej obliczenia, natomiast nie nakłada powinności jej samodzielnego ustalania. W sprawach o świadczenia emerytalno-rentowe zwrócenie się do organu rentowego o ustosunkowanie się do wskazanej w skardze kasacyjnej wartości przedmiotu zaskarżenia jest przy tym uprawnionym sposobem jej weryfikacji (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 sierpnia 2011 r., II UZ 27/11, LEX nr 1106736).

W okolicznościach faktycznych sprawy, w której zapadło zaskarżone postanowienie, Sąd drugiej instancji, mając (uzasadnione skądinąd ze względu na zaproponowany przez żalącą się sposób obliczenia wartości przedmiotu

zaskarżenia) wątpliwości co do prawidłowości oznaczenia w skardze kasacyjnej żalącej się wartości przedmiotu zaskarżenia, postanowił przeprowadzić w tej kwestii stosowane dochodzenie i w tym celu zwrócił się do organu rentowego o sprawdzenie prawidłowości kwoty podanej w skardze (a następnie w piśmie procesowym z dnia 28 sierpnia 2023 r.). Problem jednak w tym, że organ rentowy, odpowiadając na wezwanie Sądu, podał jedynie „suchą” kwotę, dodając, że oznacza ona różnicę między kwotą emerytury z rekompensatą a emeryturą bez rekompensaty w stosunku rocznym. Podaniu tej kwoty nie towarzyszyło zaś stosowane wyliczenie, które potwierdzałoby prawidłowość jej ustalenia. Sąd Apelacyjny poprzestał z kolei na tym wyliczeniu, a nawet nie zapoznał z nim żalącą się, nie dając jej w ten sposób żadnej możliwości zajęcia stanowiska, lecz wydał postanowienie o ustaleniu wartości przedmiotu zaskarżenia (postanowienie z dnia 9 października 2023 r.), a zaraz potem zaskarżone postanowienie z dnia 10 października 2023 r. Zważywszy na niezaskarżalność pierwszego z wymienionych postanowień, Sąd drugiej instancji w istocie uniemożliwił więc żalącej się jakąkolwiek ocenę prawidłowości podanej przez organ rentowy kwoty. A to przecież strona wnosząca skargę kasacyjną, a nie jej przeciwnik procesowy ma wynikający z art. 398⁴ § 3 k.p.c. obowiązek oznaczyć wartość przedmiotu zaskarżenia. O ile więc sąd w ramach badania prawidłowości wartości przedmiotu zaskarżenia oznaczonej przez stronę wnoszącą skargę kasacyjną niewątpliwie mógł zwrócić się do organu rentowego, dysponującego wszak odpowiednimi narzędziami w tym zakresie, o stosowne wyliczenie, o tyle nie powinien odmówić stronie skarżącej zapoznania się z tym wyliczeniem i zajęcia stanowiska. Zwłaszcza zaś w sytuacji takiej jak w okolicznościach sprawy, w których wyliczenie przedstawione przez organ rentowy nie poddawało się jakiegokolwiek weryfikacji.

Nie negując zatem *a priori* prawidłowości tego wyliczenia, Sąd Najwyższy jest zdania, że ustalenie przez Sąd Apelacyjny na jego podstawie wartości przedmiotu zaskarżenia było przedwcześnie. Skoro zaś żaląca się wnioskowała o poddanie w postępowaniu zażaleniowym kontroli postanowienia z dnia 9 października 2023 r. (art. 380 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.), a postanowienie to niewątpliwie miało wpływ na rozstrzygnięcie w przedmiocie dopuszczalności

skargi kasacyjnej, to należało uznać, że również zaskarżone postanowienie o odrzuceniu skargi zostało wydane przedwcześnie.

Kierując się przedstawionymi motywami i opierając się na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji postanowienia.

[SOP]

[a!]